

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Основная общеобразовательная школа с. Шанчы Чаа-Хольского
кожууна Республики Тыва»

УТВЕРЖДЕН
приказом директора
МБОУ ООШ с. Шанчы
Канзываа О.О./
Приказ № 1 от «1» сентября 2023г.

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родной язык

Класс 7

Учитель Сундун Аиша Аишиновна

Срок реализации программы, учебный год 2023-2024 уч.год

Количество часов по учебному плану: в неделю 3, в год 102 ч.

Учебник С. М. Куулар, М. Б. Оюн, Ч. А. Сарылар.
Тыва дыл, 7 класс. Кызыл - 2023

Рабочую программу составил(а) Сундун

Шанчы 2023-2024 уч.год

Тайылбыр бижик

7 класска тыва дылга ажылчын программаны Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң күрүне стандартының национал-девискээр кезээ база тыва дылдың болгаш харылзаалыг чугаа сыйзырадылгазының 5-11 класстарга (кол ниити өөредилге, ортумак (долу) ниити өөредилге) өөредилге программаларына (5-9 класстарга тыва дыл программы: А.К. Ойдан-оол, Ш.Ч. Сат, Н.Д. Сувандии, 10-11 класстарга тыва дыл болгаш 5-11 класстарга харылзаалыг чугаа сайзырадылгазының программы А.К. Ойдан-оол тургускан. 2008 ч) болгаш чаа Федералдыг күрүне өөредилге стандартының негелделеринге, Тыва Республиканың өөредилге черлеринге кижиниң сүзүүн болгаш мөзү-шынарын кижизидип сайзырадырының концепциязынга (2011ч) дүүштүр тургускан.

Тыва дыл-тыва нацияның дылы болур. Ында тыва улустун төрөөн дылын сайзырадып келген байлак дуржулгазы, мерген угааны, угаан-бодалының чедииникиннери мөөңнеттинген. Ол дээрге тыва культураның улустун аас чогаалының, өске-даа янзыларының, театр, уран чүүлүнүн, парлаганың, эртемниң, ажыл-херек чорударының, өөредилгениң болгаш кижизидилгениң дылы. Амгы үеде тыва дыл улустун амыдыралының, ажыл-чорудулгазының бүгү-ле талаларында калбаа-биле ажыглаттынып турар. Тыва школаларга медреселин сайзырадырынга, оларны эки мөзү-шынарга кижизидеринге хөй-хөй эртемнерни чедииникинниг билип алырынга, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерни калбартып, улуг салгалдың байлак дуржулгазын ажыглап билиринге чаңчыктырар.

Дыл тускай аймак улус болурунун кол демдээ, национал культураның үндезини.

Курстун ниити характеристиказы

Тыва дыл кичээлдеринге өөредилге болгаш кижизидилге ажылын чаңгыс аай тудуш, харылзаалыг чорудар. Тыва дыл курузунун янзы-бүрү бөлүктөрүн өөредип тура, дыл дээрге кижилерниң аразында харылзажырының чугула чепсээ дээрзин, төрөөн дылын байлак сөс курлавырлыын, ооң кижини бүрүзүнүн амыдыралына ужур дузалыын практика кырынга көргүзөр. Билиглерни быжыг, медреселдиг шингээдип алырын чедип алыр теориялыг билиглерни шингээдип алыры-биле кады өөреникчилер төрөөн чугаазын сайзырадыр.

Теориялыг билиглерни өөреникчилер дыл болуушкуннарын сайгарып, удур-дедир деңнеп, бөлүктөп тургаш, лексиктиг, фонетиктиг, морфологтуг, синтаксистиг, орфографтыг, пунктуастыг, өске-даа сайгарылгаларны чорудуп тургаш, шингээдир.

Ажылчын программада 7 класска эртемни өөренип тура, кандыг сорулгаларны чедип алырын, эртемниң утказын болгаш тургузуун, ооң өөредилге планында туружун айыткан.

Школага «Тыва дыл» эртемни өөредириниң сорулгалары:

- өөреникчилерге лексика, фонетика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология болгаш синтаксис), стилистика аймаандан тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерни практика кырынга ажыглап билириниң мергежилдерин болган чаңчылдарын хевирлээр;
- шын бижиириниң болгаш бижик демдектерин салырының быжыг чаңчылдарын бээр;
- теория талазы-биле алган билиглеринге даянып, программа негелдезинге дүүштүр боттарының аас болгаш бижимел-биле харылзаалыг илередириниң мергежилдери-биле чепсеглээр;

Метапредметтиг түңнелдери:

- чүге өөренириниң сорулгаларын билип, ону янзы-бүрү аргалар-биле чедип шыдаары;
- чидиг айтырыгларны чогаадыкчы арга-биле тывары;
- кылыр чүвезин сорулгазының аайы-биле планнап, хынап, үнелеп билири;
- өөрөнгөн чүүлүн системажыдып билири;
- янзы-бүрү медээ алыр чүүлдерни тып билири (номнар, орус, тыва, тыва орус орфографтыг дээш оон-даа өске словарьлар, интернет курлавыр, энциклопедия, номчулга залдары, библиотекалар, картотекалар).
- херек материалдарны сорулгазының аайы-биле чыып, анализтеп, дамчыдып, таарыштыр ажыглап билири;
- сөзүглелдерни тургузуп, утка-шынарын тодарадып, ооң темазын, идеязын тодарадып шыдаары;
- тыва дылды өске эртем-биле холбап билири, өске эртемнерден янзы-бүрү медээлерни ап, төрөөн дылынга дамчыдары;
- тыва дылда алган шын бижилгениң дүрүмнерин өске-даа эртемнерге сагыыры;

Предметтиг түңнелдери

7-ги класстың өөреникчилериниң тыва дыл шиңгээдип алыр кол-кол билиглери;

Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарынга өөреникчилерниң номчулга культуразын бедидип, чогаал сайгарылгазын делгемчидер. Чогаалды чогаал теориязындан тема, идея, сюжет, композицияның элементилерин тодарадып, шүлүк тургузуун сайгарып шыдаар кылдыр өөредир.

Маадырлыг тоолдардан уран-чечениниң онзагайын тодарадып тайылбырлап билири. Улустуң аас-чогаалының аңгы-аңгы хевирлерин тодарадып болгаш оларны авторлуг чогаалдардан ылгап билири. Өөрөнгөн чогаалдарының утказын болгаш ында болуушкуннарны дес-дараалай чугаалап, бөдүүн план тургузуп билири. Чогаалда тургустунган маадырларны долузу-биле сайгарып шыдаары. Чогаалдың утказының аңгы-аңгы хевирлерин (делгеренгей, шилилгедиг, допчулай) чугаалап билир. Номчаан чүүлүнгө бодунуң хамаарылгазын тода илередир. Өөрөнгөн чогаалдарынга аас болгаш бижимел ажылдарны чоргузуп шыдаар. Номчаан сөзүглелинге бодунуң хамаарылгазын тода илеретпишаан, аңаа дүүштүр презентацияны кылып билири.

7-ги класстың тыва дыл эртемин өөрөнгениниң түңнелинде уругларның шиңгээдип алган турар ужурлуг билиглери:

- Сөс чогаадылгазы, орфография, хурааңгай сөстөрү шын бижип билир, ат орнунуң бөлүктөрүн, кылыг сөзү, наречиелерниң бөлүктөрүн, дузалал чугаа кезектерин, с/к холбааларын ылгап билир ужурлуг. Домактың тургузуун, чугула кижигүннерин, кол сөс биле сөглекчиниң илереттинерин, домактың 2-ги черге кижигүннери: немелде, тодарадылга, касырылганы, байдалдар, деңнелгени, чаңгыс чугула кижигүннүг домактарны, адалгаларлыг, киирилде сөстөрлиг домактарны-бо бүгүнү шиңгээдир ужурлуг.

7-ги класстың тыва дыл кичээлдеринин календарь-тематиктиг планы

№	Кичээлдин темазы	Шаг ы	План	Факт
1	Дыл дугайында ниити билиглер. Тыва дыл- куруне дылы	1	04.09	
2	Тыва дыл-тыва чоннун ончузу	1	05.09	
3	Тыва дыл болгаш чоннун культуразы	1	08.09	
4	Литературлуг дылдын стильдери	1	11.09	
5	6 класска ооренген чуулдеринге катаптаашкын. Сос тургузуу	1	12.09	
6	Сос чогаадылгазы	1	15.09	
7	Морфология	1	18.09	
8	Морфология		19.09	
9	Кылыг созунун утказы, грамматиктиг демдектери, синтаксистиг хулээлгези	1	22.09	
10	Кылыг состеринин уткалыг болуктери	1	25.09	
11	Чогаадыг «Мээн чайгы дыштанылгам»	1	26.09	
12	Частырыглар-биле ажыл	1	29.09	
13	Кылыг созунун дозу	1	02.10	
14	Кылыг созунун чогаадылгазы. Морфологтуг арга	1	03.10	
15	Синтаксистиг арга	1	06.10	
16	Дузалыг кылыг состеринин дугайында билиг	1	09.10	
17	Бодуун, нарын, составтыг кылыг состери	1	10.10	
18	Бодуун, нарын, составтыг кылыг состери	1	13.10	
19	Кылыг созунун болур болгаш болбас хевирлери	1	16.10	
20	Болдуруушкун залогу, болчуушкун залогу	1	17.10	
21	Эгидиишкин залогу, качыгдаашкын залогу	1	20.10	
22	Хыналда диктант	1	23.10	
23	Частырыглар-биле ажыл	1	24.10	
24		1	06.11	
	Кылыг созунун видтери. Тодаргай эвес вид. Доозулган вид			
25		1	07.11	
	Ритмиктиг вид. Дурген вид			
26	Причастие- кылыг созунун тускай хевири	1	10.11	

27	Эрткен уенин причастиези	1	13.11
28	Келир уенин причастиези	1	14.11
29	Болгалак уенин причастиези. Болгу дег уенин причастиези	1	17.11
30	Деепричастие-кылыг созунун тускай оскерилбес хевири	1	20.11
31	Кожаланчак деепричастие	1	21.11
32	Каттышкак деепричастие	1	24.11
33	Эрткен деепричастие.Болбас деепричастие	1	27.11
34	Удекчи деепричастие.Кызыгаарлаар деепричастие	1	28.11
35	Кылыг созунун наклонениелери	1	01.12
36	Болуушкун наклонениези, оон уелери. Эрткен уези	1	04.12
37	Болуушкун наклонениезинин амгы уези	1	05.12
38	Эдертиг	1	08.12
39	Частырыглар-биле ажыл	1	11.12
40	Болуушкун наклонениезинин келир уези	1	12.11
41	Дужаал наклонениези	1	15.12
42	Даар наклонение	1	18.12
43	Чопшээрел наклонениези.Кызыгаарлаар наклонение	1	19.12
44	Кылыг созунун морфологтуг сайгарылгазы	1	22.12
45	Кылыг созунге катаптаашкын	1	25.12
46	Хыналда ажыл	1	26.12
47	Частырыглар-биле ажыл	1	29.12
48	Оттунуг состер	1	
	Оттунуг состернин ажыглалы	1	09.01
49	Наречие	1	12.01
50	Наречиелернин чогаадылгазы.Оларны шын бижири	1	15.01
51	Наречие тургузар оске аргалар	1	16.01
52	Уенин наречиези	1	19.01
53	Туруштун наречиези	1	22.01
54	Сорулганын, чылдагааннын наречиелери	1	23.01
55	Сорулганын, чылдагааннын наречиелери	1	
56	Кылдыныг аргазынын наречиези	1	26.01
57	Хемчегнин наречиези	1	29.01
58	Эдертиг	1	30.01
59	Частырыглар-биле ажыл	1	02.02
60	Наречиелерни оске чугаа кезектеринден ылгап алыры	1	05.02
61	Наречиелерни оске чугаа кезектеринден ылгап алыры	1	06.02

62	Наречиелернин морфологтуг сайгарылгазы	1	09.02
63	Дузалал чугаа кезектери. Эвилелдер.Чагырыштырбас эвилелдер	1	12.02
64	Чагырыштырар эвилелдер	1	13.02
64	Эвилелдернин морфологтуг сайгарылгазы	1	16.02
65	Эдеринчилер болгаш дузалал аттар	1	19.02
66	Эдеринчилерни оске чугаа кезектеринден ылгаары	1	20.02
67	Эдеринчилернин морфологтуг сайгарылгазы	1	23.02
68	Эдеринчилернин морфологтуг сайгарылгазы	1	26.02
69	Артынчылар	1	27.02
70	Хыналда тест	1	01.03
71	Частырыглар-биле ажыл	1	04.03
72	Артынчыларны шын бижири	1	05.03
73	Аян созу	1	08.03
74	Аян озунун морфологтуг сайгарылгазы	1	11.03
75	Дузалал чугаа кезектеринин болгаш аян состеринин чугаага ажыглалы	1	12.03
76	Созуглел дугайында билиг	1	15.03
77	Созуглелдин темазы болгаш кол бодалы	1	18.03
78	Практиктиг кичээл	1	19.03
79	Частырыглар-биле ажыл	1	22.03
80	Созуглелдернин янзылары.	1	01.04
81	Тоожуушкун	1	02.04
82	Чурумал	1	05.04
83	Хыналда диктант	1	08.04
84	Частырыглар-биле ажыл	1	09.09
85	Угаап боданыышкын	1	12.04
86	Диалогту аас болгаш бижимел чугаага ажыглаары	1	15.04
87	Диалогту аас болгаш бижимел чугаага ажыглаары	1	16.04.
88	Туннел катаптаашкын.	1	19.04
89	Дузалал чугаа кезектери	1	22.04
90	Аян состери	1	23.06.
91	Аян состери	1	26.04
92	Кылыг созу	1	29.04
93	Кылыг созу	1	30.04
94	Наречие	1	06.05
95	Наречие	1	07.05
96	Оттунуг состер	1	13.05
97	7-ги класска ооренгенин катаптаары	1	14.05
98	Литературлуг дылдын стильдери	1	17.05
99	Кылыг созунун утказы. Грамматиктиг демдектери.Синтаксистиг хулээлгези	1	20.05
100	Кылыг состеринин уткалыг болуктери	1	21.05

101	Синтаксистиг арга	1	24.05
102	Дузалал кылыг состеринин дугайынд билиг	1	27.05